

Nua svaneschan ils subsidis per il rumantsch?

Ils daners da promoziun da lingua partan ils Rumantschs cun ils Talians dal Grischun

DA CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ «Ils Rumantschs survegnan gea ina massa raps per lur lingua.» Questa frasa aud'ins savens. Ma constat quai insumma? Si da Berna vegn mintg'onn ina pulita summa daners en il Grischun. Daners per promover e sustegnair il rumantsch e talian. Quest onn promovia la confederaziun las duas minoritads grischunas cun 4,5 milliuns francs. Il chantun metta vitiers anc 2,5 milliuns francs. Ensemen dat il maun public pia 7 milliuns francs per promover e mantegnair il talian e rumantsch en noss chantun. Ma nua vegn lura promovì e mantegnì uschè fitg? U dumandà cun auters plets: Nua van quests milliuns atgnamain?

2,5 milliuns salva il chantun per sai
Quai ch'il chantun metta en la cassa da promoziun da linguas, dovra el gist sez. Radund 2,49 milliuns francs numnadain. 865 000 francs dovra il chantun per financiar ses servetsch da transla-

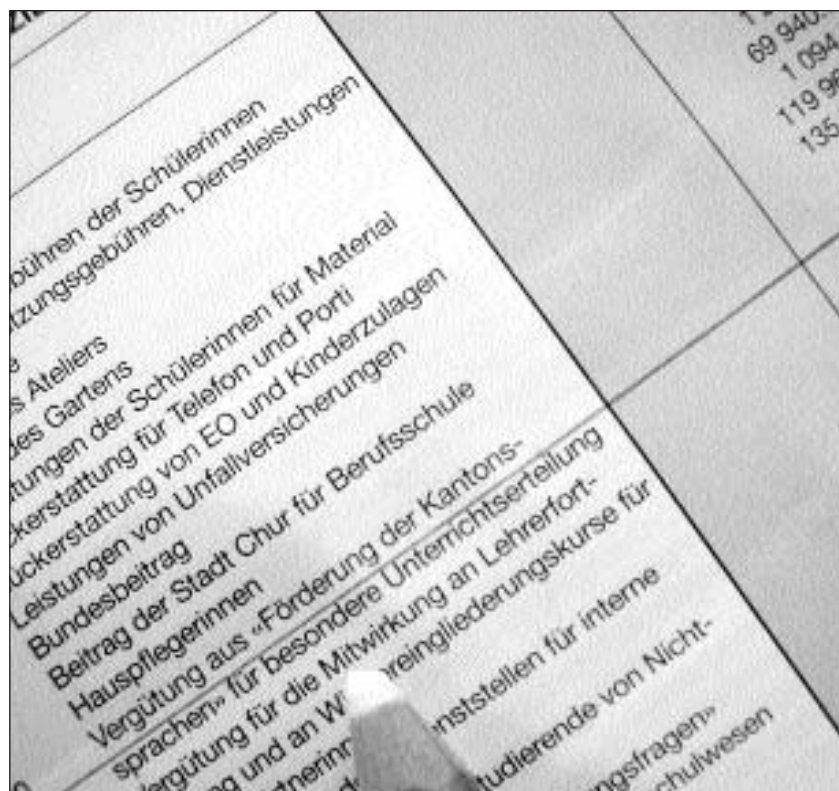
ziun. Là lavuran translators talians e rumantschs che scrivan correspundenzas chantunalas u translateschan il cudesch da dretg civil.

1 000 000 francs dovra il chantun per las scolas medias chantunalas (pia il gimnasi, la scola da dunnas ed il seminari). Cun quest milliun vegn p. ex. finanzià la maturità bilingua per scolars da las valladas rumantschas e talianas. 600 000 francs van a favur da meds d'instrucziun talians e rumantschs per la scola populara.

4,1 milliuns per la Lia, la Pro Grigioni e la pressa

4,1 milliuns francs ord la cassa da promoziun van a las instituziuns. Da quai survegna la Lia rumantscha 2 394 000 francs, la Pro Grigioni Italiano 841 000 francs e l'Agentura da novitads rumantscha 922 000 francs.

Dals daners da l'Agentura da novitads rumantscha vegnan pajads 200 000 francs a la «Pagina da Surmeir» ed a la Renania per prestaziuns schurnalisticas.

Quint 2001 dal chantun Grischun: En quel onn ha la Scola da dunnas obtegni 590 000 francs ord la cassa da promoziun da linguas.

FOTO C. CADRUVI

Tgi dat ils daners da promoziun per talian e rumantsch?

Contribuziun federala	4'513'000 francs
Contribuziun chantunala	2'527'000 francs
Total	7'040'000 francs

Tgi survegn daners ord la cassa da promoziun?

Chantun:	
Servetsch da translaziuns talianas e rumantschas	865 000 francs
Las scolas medias chantunalas (p. ex. matura bilingua)	1 018 000 francs
Chasa editura per meds d'instrucziun	614 000 francs
Il chantun obtegna total	2 497 000 francs
Instituziuns externas:	
Lia rumantscha	2 394 000 francs
Pro Grigioni Italiano	841 000 francs
Agentura da novitads rumantscha	922 000 francs
Total instituziuns che promovon il rumantsch ed il talian	4 157 000 francs
Projects libers	386 000 francs

(cifras dal preventiv per il 2003)

La Quotidiana e la «Posta ladina» na survegnan nagins daners en quel senn.

386 000 per dal tut

Il davos restan anc 386 000 francs en la cassa da promoziun da lingua. Quels daners reparta il chantun sin differents projects, p. ex. il project Sling, il servetsch per translaziun da vischnancas. L'onni passà han ins finanzià ina part da las translaziuns per l'Expo.02 cun quels daners. I vegn era dà daners per films, publicaziuns, cd's u festivals che promovon il talian u il rumantsch. Gist projects da giuventetgna che fan pli attractiv la lingua han bunas schanzas d'obtegnair sustegniment da quel ultim post finanziar.

(Las cifras per quest artigel ha l'Uffizi da cultura dal chantun Grischun mess a disposiziun.)

Tge fa la Lia rumantscha cun sia part?

Da la petta per la promoziun da linguas da 7 milliuns francs obtegna la Lia rumantscha (LR) radund 2,4 milliuns francs.

Perletg na sto la LR dentant betg tegnair chasa sulet cun quels daners, di *Gion A. Derungs*, il secretari da la LR. La LR haja ad onn anc entradas da radund 850 000 francs. Quellas fetschia la chasa rumantscha surtut cun translaziuns. L'onni 2002 haja la LR gi ina svieuta da 3,25 milliuns francs. Da quels daners sajan 1,65 milliuns ids en las regiuns.

1,6 milliuns sajan restads en chasa, ha Derungs explitgà la repartiziun da finanzas da la LR.

Ils daners per las regiuns

Dals daners ch'èn destinads per las regiuns van 380 000 francs a la Romania, Renania, a l'Uniun dals Grischs ed a l'Uniun rumantscha da Surmeir. 45 000 francs vegnan mess a disposiziun a l'Uniun dals scripturs rumantschs. Radund 50 000 francs obtegna la GiuRu, la Giuventetgna

rumantscha. 15 000 francs survegnan ils Rumantschs da la Bassa.

In grond post èn ils project per l'integraziun linguistica, p. ex. curs da rumantsch u materialias d'instrucziun. Quest post munta a radund 450 000 francs ad onn.

120 000 francs ha la LR a disposiziun per ediziuns: cd's, cudeschs, concerts. Il sustegniment per teater, chant e film rumantsch ha custà 60 000 francs l'onni 2002.

In ulteriur grond post è mintgamai la collavuraziun regionala. Lezza ha custà l'onni passà radund 550 000 francs.

Ils daners entaifer la chasa rumantscha

Il servetsch per linguistica applitgada dovra 450 000 francs ad onn. Quest servetsch tgira il Pledari grond e s'occupa dal mantegniment dals idioms. El fa cussegliazion linguistica e porscha infurmezziuns. Il servetsch da translaziun custa a proporziun blier pli pauc, numnadain 150 000 francs. Cun quest servetsch realisescha la LR ina gronda part da sias entradas.

Per il post dad ediziuns e vendita ha la LR duvrà 300 000 francs. Era là datti in pau gudogn entras la vendita da cudeschs.

La scoletta ha custà 200 000 francs. Il secretariat e divers pitschens servetschs muntan a 480 000 francs.

Las cifras sa refereschon sco già ditg sin l'onni 2002. I sa tracta da cifras arrundadas. Quest onni sto la LR vegnir ora cun pli paucas entradas, perquai ch'il chantun ha decidì da reducir sia contribuziun per diesch pertschient.

Radund 1,65 milliuns ha la LR repartì il 2002 ordaifer la chasa

Romania, Renania, Uniun dals Grischs, Uniun rumantscha da Surmeir	380 000 francs
Uniun rumantscha da scripturs	45 000 francs
GiuRu, Giuventetgna rumantscha	50 000 francs
Uniun dals Rumantschs da la Bassa	15 000 francs
Integraziun linguistica	450 000 francs
Cudeschs, cd's, concerts	120 000 francs
Teater e chant	60 000 francs
Collavuraziun regionala	550 000 francs

Radund 1,6 milliuns èn restads en chasa rumantscha:

Linguistica applitgada, p. ex. Pledari grond	450 000 francs
Servetsch da translaziun	150 000 francs
Post da vendita ed ediziuns	300 000 francs
Scolina rumantscha	200 000 francs
Secretariat e divers	480 000 francs